

Xy't!

Aurelius Augustinus vraagt zich in zijn 'Belijdenissen' af:

Maar wat bemin ik nu, als ik U bemin? Geen schoonheid van de stof, noch de orde van de tijd, niet de glans van het licht, niet de liefelijke melodie van allerlei liederen, niet de zoete geur van bloemen, van zalven en specerijen, niet manna en honing, niet armen die tot omhelzing uitnodigen: niet deze dingen bemin ik, wanneer ik mijn God bemin. En toch bemin ik zo iets als een licht, zo iets als een stem, zo iets als een geur, zo iets als een spijs, en zo iets als een omhelzing, wanneer ik mijn God bemin, die licht is, stem, geur, spijs en omhelzing voor mijn innerlijk wezen, waar straalt wat geen ruimte inneemt, waar klinkt wat niet met de tijd vergaat, waar geurt wat de wind niet verdrijft, waar gesmaakt wordt wat geen eetlust vermindert en waar omhelsd wordt zonder verzadiging. Dat is wat ik bemin, wanneer ik mijn God bemin.

Wat Augustinus zo onder woorden bracht inspireerde Jannie van Dijken tot dit stoffelijk beeld:

'Zoiets als...'

Quilt-techniek
1,28 m doorsnee

Een transcendente ervaring

Wat hier wordt uitgedrukt en afgebeeld is feitelijk een weergave van transcendentie. Dat Latijnse woord betekent letterlijk: overstijgen. Het verwijst naar het uitgetild worden boven de waarneembare werkelijkheid. Dat je iets opvangt van wat bovenzintuiglijk is, wat buiten de wereld bestaat. Je ontstijgt dan de menselijke beperktheid en wordt op een hoger plan gebracht. Een tijd geleden overkwam het mij met enkele woorden.

Verrast door 5 woorden

Gij hebt mij U bemind. In mijn dagboeknotities en mijn correspondentie keert dit zinnetje meerdere keren terug. Ik heb deze uitdrukking nergens gelezen, heb die ook niet bedacht. De woorden waren er opeens en behouden voor mij hun zeggingskracht. Want al heeft het zinnetje niet het welluidende van Augustinus' citaat en niet het kleurrijke van Jannies quilt, voor mij verwoordt het een vergelijkbare ervaring van transcendentie. *Gij hebt mij U bemind.* Dat brengt samen: de mens die zich bekeert bij God die uitverkiest. Menselijke afhankelijkheid van de Onuitsprekelijke is m.i. niet beter weer te geven. Eén keer dat menselijk-marginale 'mij' ingebed in het magistrale, tweevoudige 'Gij' en 'U'. Bijeengebracht door het aan elkaar verbindende 'beminnen'. Allereerst in de betekenis van voltooid: eens begon de onderlinge verhouding daadwerkelijk. Maar tegelijk drukt het voor mij ook vertrouwen uit in de toekomst, de rust en zekerheid van voortgaande omgang. Kome wat komt, maar blijvend is dit: *Gij hebt mij U bemind.*

Bewust van meer dan een boom

Soms ligt de oorsprong van een transcendente ervaring in een heel concreet, aards gebeuren, zoals Vaclav Havel dat in een brief aan zijn geliefde Olga vertelde. De Tsjechische toneelschrijver, een van de leiders van dissidentenbeweging Charta 77, blikt erin terug op zijn gevangenschap in het werkkamp Hermanice:

Opnieuw herinner ik me dat moment in Hermanice, toen ik op een warme, wolkeloze zomerdag op een stapel oudroest zat en naar de kruin van een enorme boom keek, die in waardige rust, boven en langs alle omheiningen, prikkeldraad, tralies en wachttorens uitrees die mij van hem scheidden. Terwijl ik naar het nauwelijks waarmeembare trillen van de bladeren tegen de oneindige hemel keek, werd ik overvallen door een gewaarwording die moeilijk te beschrijven is: opeens leek ik uit te stijgen boven de coördinaten van mijn kortstondig bestaan in de wereld naar een toestand buiten de tijd, waarin alle mooie dingen die ik ooit gezien en ervaren heb samen bestonden in een totaal 'aanwezig heden'. Ik werd overspoeld door een gevoel van ultiem geluk en van een ultiem in harmonie zijn met de wereld en mijzelf.

Verkeerd opgehangen (?)

Transcendentie is niet overdraagbaar, wel benaderbaar. De ervaring zelf hoort exclusief bij degene die het meemaakt. Maar als die persoon de opgedane ervaring verwoordt of uitbeeldt kan een ander erdoor geraakt worden. In zekere zin kun je ontvankelijk worden voor transcendentie. Probeer je te verplaatsen in de wereld van Augustinus, Havel enz. en open jezelf.

Al heb ik zelf meer met taal dan met beeld, de creatieve uitingen van mijn echtgenote zetten me geregeld op nieuwe sporen. Ik begin dan anders te kijken, word nieuwe zaken gewaar, leg onverwachte associaties. Zo vraag ik me de laatste dagen af of ik bijgaand schilderij niet veel beter horizontaal aan het plafond kan bevestigen in plaats van aan de huiskamermuur op de klassieke manier. Reden? Dat Jannie dit zag in de Veluwe natuur, dat ging aanvankelijk aan mij voorbij. Totdat ik ontdekte, dat ze liggend in het gras opkeek naar de boom boven haar en dát doorkijkje op het doek zette. Ik zou bezoekers thuis op een verrassende, nieuwe manier deelgenoot willen maken van wat zij meemaakte. Hen even laten kijken door de ogen van de kunstenaar. Dat iemand naar het plafond ziet en zich dan opeens laat ontvallen:

'Ik zie het!'

Jannie van Dijken
olieverf op canvas
0,8 x 1,2 m

